

УДК 378.011.3-051-047.64(477)

КОНТРОЛЬ ЗНАТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ (КІНЕЦЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)

В. М. Вакуленко

ORCID 0000-0002-2687-3788

Автор статті узагальнює вимоги до організації ефективного контролю в процесі підготовки майбутніх учителів іноземних мов, відслідковується процес утвердження основних форм і методів контролю навчальних досягнень, які використовуються у сучасних вищих педагогічних закладах освіти. Особливу цінність у контексті порушеної проблеми становили наукові праці, у яких висвітлені функції контролю. Контроль своїми засобами, в першу чергу, контрольними завданнями, повинен сприяти реалізації завдань навчання, а, отже, мета навчання повинна знайти своє відображення і в цілях контролю.

Реалізація певного виду контролю відбувається шляхом вибору адекватної йому форми контролю. Відзначається, що педагоги та методисти досліджуваного періоду виділили наступні види контролю в системі підготовки майбутніх учителів іноземних мов: попередній (вихідний, нульовий), поточний (проміжний, побіжний), тематичний, рубіжний (періодичний), підсумковий (заклучний). Така класифікація видів контролю ґрунтується на особливостях дидактичних завдань на відповідних етапах освітнього процесу, отже, система видів контролю відображає структурну побудову навчального процесу досліджуваного періоду. Аналізуються вимоги до контролю, наголошується, що реалізація певного виду контролю відбувається шляхом вибору адекватної йому форми контролю.

Охарактеризовано роль тестів в процесі викладання іноземної мови. Особливою популярністю користуються критеріально-орієнтовані тести для проведення поточного і підсумкового контролю знань студентів, в основі яких лежать логіко-психологічні структури та психологічні асоціації. Наголошується на необхідності вивчення окремих аспектів досвіду організації контролю навчальних досягнень студентів і переосмислення його з сучасних позицій реформування педагогічної освіти.

Ключові слова: контроль навчальних досягнень; форми, методи, функції контролю; види контролю; попередній, поточний, тематичний, рубіжний, підсумковий; іспити.

Постановка проблеми. Проблема організації контролю за навчальною діяльністю студентів у вищих педагогічних навчальних закладах України, підвищення його ефективності, оптимізація видів, форм та методів перевірки знань, умінь і навичок студентів відіграє ключову роль у процесі вдосконалення освітнього процесу у вищій школі.

У зв'язку з цим актуальним є звернення до педагогічної спадщини, вивчення й переосмислення її з сучасних позицій. На особливу увагу заслуговує досвід організації контролю навчальних досягнень студентів у вищих педагогічних навчальних закладах України кінця ХХ – початку ХХІ ст., період, який характеризується посиленою увагою до реформ вищої педагогічної освіти взагалі та проблем підготовки майбутніх учителів іноземної мови зокрема. Нижня межа дослідження – 80-ті рр. ХХ ст. – пов'язана з початком процесу перебудови в СРСР, зміною традиційної освітньої парадигми, що мало безпосередній вплив на особливості підготовки педагогічних кадрів. Верхня межа дослідження – 2014 р. – зумовлена прийняттям в Україні закону «Про вищу освіту», розробкою низки новітніх освітніх програм і проектів в галузі іншомовної педагогічної освіти. Саме цей період характеризується утвердженням основних форм і методів контролю навчальних досягнень, які використовуються і зараз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема організації контролю за навчальною діяльністю студентів у вищих педагогічних навчальних закладах не нова, і педагогічний досвід, накопичений у цій області, багатий і різнобічний.

Специфіка організації контролю навчальної діяльності студентів у сучасних закладах вищої освіти (ЗВО) досліджувалася в працях В. Аванесова, С. Архангельського, В. Беспалька, В. Бураяка, В. Гриньової, Т. Дмитренко, А. Зільберштейна, Н. Карапузової, І. Підласого, І. Синельник, А. Харківської та ін.

У дослідженнях В. Баркасі, В. Курила, В. Лозової, Л. Петриченко, Г. Пономарьової висвітлено певні аспекти зазначеної проблеми в контексті професійної підготовки вчителів. Загальні питання теорії та практики підготовки майбутніх учителів іноземних мов у закладах вищої педагогічної освіти України відображено у студіях сучасних науковців: В. Безлюдної, О. Бігич, Л. Ваховського, І. Костікової, О. Місечко, С. Ніколаєвої, О. Околовича, О. Шендерук та ін.

Історико-педагогічні аспекти організації контролю й оцінки знань представлено в дослідженнях В. Вихруц, А. Відченко, М. Євтуха, О. Осової, О. Пташного, І. Репко, С. Савченка, О. Сухомлинської та ін.

Історіографічний огляд джерел з проблематики дослідження дозволяє стверджувати про наявність у педагогічній науці значної кількості робіт,

присвячених різним аспектам контролю навчальної діяльності, організації навчально-пізнавальної діяльності студентів у педагогічних ЗВО, специфіці підготовки майбутніх учителів іноземних мов. Однак комплексний аналіз проблеми організації контролю навчальної діяльності майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних закладах освіти наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть детально не розглядався.

Мета: у статті систематизовано теоретичні надбання організації контролю навчальної діяльності майбутніх учителів іноземних мов у педагогічних закладах вищої освіти України наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття.

Вклад основного матеріалу дослідження. Контроль знань студентів є складовою частиною процесу навчання. За своїм визначенням контроль – це співвідношення досягнутих результатів із запланованими цілями навчання, при якому мусить діяти закономірний ланцюговий зв'язок: мета навчання – процес – результат – наступна мета (Оконь, 1990).

У працях педагогів досліджуваного періоду П. Підкасистого, Н. Пейсахова, Б. Коротяєва, Ю. Бабанського, А. Алексюка, М. Ярмаченка, В. Андрущенко та інших визначено вимоги до організації ефективного контролю в процесі підготовки майбутніх учителів іноземних мов: індивідуальний підхід до оцінювання навчальних досягнень; об'єктивність; систематичність і системність; оптимізація контролю, адекватному виборі форм і методів контролю у строгій відповідності до цілей навчання; дотримання правила валідності; надійності отриманих результатів; використання ефективної методики контролю; гласність контролю; всебічність контролю, етичність; професійна спрямованість контролю.

Отже, викладач ЗВО має розуміти, що першочергове завдання контролю полягає у підтримці майбутніх учителів, у їх прагненні до самопізнання, впевненості у власних можливостях, здатності до творчої реалізації засвоєних знань і набутих умінь. Сучасна гуманістична модель педагогічної освіти закликає викладача бути не лише контролером у процесі підготовки фахівців, а виступати в ролі помічника і фасилітатора їх навчальної діяльності.

Особливу цінність у контексті порушеної проблеми становили наукові праці, у яких висвітлені функції контролю.

Існує декілька точок зору щодо виділення функцій контролю. На думку А. Конишевої, контроль виконує перевірочну, оціночну, мотиваційно-стимулюючу, навчальну, коригуючу, діагностичну, узагальнюючу, управлінську, розвиваючу і виховну функції (Конишева, 2004, с. 16-26). С. Вітвицька вважає, що для педагогічного контролю у вищій школі характерні освітня, діагностично-коригуюча,

контролююча, виховна, розвиваюча, стимулюючо-мотиваційна, управлінська, прогностично-методична функції (Вітвицька, 2003). С. Ніколаєва дотримується думки, що у навчанні іноземної мови контролю притаманні функції зворотного зв'язку, оціночна, навчальна, розвиваюча, коригуюча, стимулююча, попереджуюча (Методика викладання іноземних мов, 2002, с. 270-271).

Аналіз визначених функцій контролю різними авторами дозволяє стверджувати про їх залежність від мети і завдань контролю. Контроль своїми засобами, в першу чергу контрольними завданнями, повинен сприяти реалізації завдань навчання, а, отже, мета навчання повинна знайти своє відображення і в цілях контролю.

З метою підвищення ефективності освітнього процесу важливо створити для студентів стимулюючу систему навчальної роботи. Одним із шляхів досягнення цієї мети є впровадження різних *видів контролю*.

Педагоги та методисти досліджуваного періоду виділяють наступні види контролю в системі підготовки майбутніх учителів іноземних мов: попередній (вихідний, нульовий), поточний (проміжний, побіжний), тематичний, рубіжний (періодичний), підсумковий (заклучний). Така класифікація видів контролю ґрунтується на особливостях дидактичних завдань на відповідних етапах освітнього процесу: поточний контроль має на меті перевірку засвоєння нового навчального матеріалу, рубіжний використовується для визначення ступеня засвоєння певного тематичного модулю; підсумковий контроль відображає наскільки успішно студенти оволоділи матеріалом за певний відрізок часу. Отже, система видів контролю відображає структурну побудову навчального процесу.

Аналіз творчої спадщини З. Мажуолене (1989) дозволив виявити, що вчена виділяє види контролю у відповідності до мети його проведення, звертаючи увагу, насамперед, на такий аспект контролю, як час. У її дослідженні виокремлюються наступні види контролю:

- контроль готовності до опанування діяльністю (попередній);
- контроль готовності до навчання (як складова освітнього процесу);
- контроль процесу засвоєння елементів діяльності (під час освітнього процесу);
- контроль результатів навчальної діяльності (як складова освітнього процесу);
- контроль результатів навчальної діяльності (по завершенні освітнього процесу).

Обґрунтовуючи свої погляди щодо видів контролю, С. Вітвицька зазначає, що попередній контроль відіграє, передусім, діагностичну роль і має на меті визначення рівня пізнавальної активності студентів, вихідного

рівня знань, умінь і навичок, загального рівня готовності до засвоєння нової інформації. Проведення зазначеного виду контролю сприяє дидактично грамотній організації навчального процесу. В контексті підготовки майбутніх учителів іноземних мов попередній контроль знань можна організувати у формі письмових контрольних робіт, фронтальних опитувань, тестування тощо (Вітвицька, 2003).

Одним із головних видів перевірки процесу формування знань, умінь і навичок студентів виступає *поточний* (проміжний, побіжний) контроль. Він реалізується під час щоденної аудиторної роботи студентів. Такий контроль, на думку М. Єрецького і В. Пороцького, можна вважати допоміжним (Єрецький, Пороцький, 1988), тому що за його допомогою викладач може безпосередньо на занятті визначити, чи розуміють студенти новий матеріал, чи доступно він пояснює наукові концепції, наскільки успішно студенти засвоюють нові аспекти теорії та практики.

Іншим завданням проведення поточного контролю виступає повторення та активізація засвоєних на попередніх заняттях знань, умінь і навичок. Проведення поточного контролю сприяє організації регулярної, цілеспрямованої роботи студентів, стимулюванню їх пізнавальної діяльності, а також допомагає викладачеві отримати інформацію про рівень оволодіння студентами навичками самостійної роботи (Оконь, 1990).

Сутність *тематичного контролю* досить детально була представлена в роботах П. Підкасистого. Він зазначав, що тематичний контроль спрямований на перевірку рівня засвоєння вивченого матеріалу за певними темами. Тематичний контроль можна проводити у формі контрольних робіт, самостійно підготовлених проектів, лексико-граматичних тестів (Педагогика, 1995).

Під час *періодичного контролю* перевіряє підлягає значний обсяг засвоєного навчального матеріалу та залишкові знання студентів. Його результати застосовуються під час атестаційної чи акредитаційної експертизи закладу освіти, ректорських або комплексних контрольних робіт з метою визначення рівня підготовки спеціалістів. Періодичний контроль допомагає визначити, наскільки міцними є засвоєні раніше знання, оскільки його проведення є віддаленим у часі і зміст контрольних завдань охоплює цілі блоки навчального матеріалу.

В. Галузинський та М. Євтух (1995) вважають, що завдяки періодичній перевірці знань при *рубіжному контролі* реалізується зворотній зв'язок «студент-викладач», який надає інформацію про перебіг навчальної діяльності, готовність студентів до проведення підсумкового контролю. Періодичний контроль проводиться із застосуванням інтенсивних методів фронтальної перевірки знань, а саме самостійних робіт

з великою кількістю варіантів, програмованого опитування, тестування з навчального предмету (Галузинський та Євтух, 1995). Обґрунтовуючи свої позиції щодо видів контролю, вони відзначили, що *підсумковий* (заключний) контроль має на меті перевірку сформованості компетенцій студентів по завершенні певних етапів навчання (Галузинський та Євтух, 1995).

Колектив педагогів під керівництвом Є. Божовича виділяє самоконтроль студентів як окремий вид контролю в рамках підготовки майбутніх учителів іноземних мов. Він відіграє особливу роль у стимулюванні навчання, сприяє формуванню критичного мислення та вмінню формулювати власні судження. Високий рівень сформованості навичок самоконтролю стане у нагоді під час професійної діяльності, яка вимагає постійної самодіагностики кваліфікаційного рівня, що має особливе значення для майбутніх учителів (Процес учения: контроль, діагностика, корекція, оцінка, 1999).

Реалізація певного виду контролю відбувається шляхом вибору адекватної йому *форми контролю*.

У педагогічній та методичній літературі досліджуваного періоду можна зустріти наступні форми контролю:

- усний контроль (опитування) або співбесіда;
- письмовий контроль (контрольні роботи або завдання);
- тестування.
- Також форми контролю можуть бути:
- індивідуальними, фронтальними, парними, груповими;
- одномовними або двомовними;
- з використанням ТЗН і без використання ТЗН.

Ю. Бабанський (1980) до форм контролю відносить програмований і лабораторний контроль. В. Оконь (1990) вважає формами контролю також проблемні ситуації та використання книги.

Під час організації контролю навчальної діяльності майбутніх учителів іноземних мов у педагогічних закладах вищої освіти в обраних хронологічних межах застосовувалися усі традиційні форми контролю.

Отже, готуючись до проведення контролю, викладач повинен уявляти, якими можуть бути розбіжності в якості очікуваного продукту мовлення студентів відносно усіх комунікативних умінь, які повинні бути сформовані на конкретному ступені навчання. Головна вимога до вибору форм контролю полягає в тому, щоб вони були адекватні тим знанням, навичкам і вмінням, які вони покликані перевіряти.

Розглянуті вище методи контролю мають один спільний недолік – кожний, хто перевіряє, оцінює студента, виходячи з власних суб'єктивних

вражень, інтуїції, досвіду. Для об'єктивного оцінювання потрібен певний зразок, еталон вірного і послідовного виконання дій, наявність еталону дає можливість спростити перевірку, автоматизувати її (Сукнов, 2007).

Розв'язанню вказаних проблем сприяло застосування тестів, хоча, як зараз добре відомо, і вони мають свої недоліки. Разом з тим, практика тестування в Україні й особливо за кордоном через більш широкий досвід свідчить про високу ефективність такого методу контролю. Уже в 30-ті роки ХХ ст. передові країни створили справжню «тестову індустрію». Тестування дозволяє вирішити низку завдань, пов'язаних як з підвищенням ефективності роботи викладача, так і зі зростанням рівня знань студентів (Бабанський, 1980).

Сьогодні науковцями доведено, що професійно виконані тести виявляються найбільш об'єктивною, дидактично суворо вивіреною, максимально психологічно комфортною, технічно простою та економічною методикою вимірювання знань людини. Принциповою відмінністю тестової технології від традиційних оцінок є введення в педагогіку математичних методів оцінювання навчальних досягнень.

Як зазначають Н. Голубкова, А. Коваленко, В. Кушнір, О. Петрашук, Т. Харламова, А. Шевчук, на відміну від контрольних робіт, тести дозволяють більш широко охоплювати вивчений матеріал як за обсягом, так і за рівнем складності. Методика складання тестів передбачає об'єктивну градацію знань за рівнем, у тому числі з використанням вагомих коефіцієнтів складності. Про рівень обсягу різноманітних тем в одному тесті свідчить той факт, що залежно від рівня складності за одну академічну годину студент відповідає на кількість питань від 10 до 50.

Аналіз науково-методичних джерел досліджуваного періоду дозволяє стверджувати, що в процесі викладання іноземної мови на факультетах іноземної філології педагогічних ЗВО України особливою популярністю користуються критеріально-орієнтовані тести, в основі яких лежать логіко-психологічні структури та психологічні асоціації. Тестові завдання ґрунтуються на ключових поняттях і термінах, що підлягають засвоєнню. Критеріально-орієнтовані тести доцільно використовувати для проведення поточного чи підсумкового контролю знань студентів

Незважаючи на безсумнівні переваги тестового контролю перед іншими методами оцінювання навчальних досягнень студентів, провідні педагоги досліджуваного періоду вказували і на їх недоліки. Окремі елементи навчальних предметів (переважно гуманітарного циклу) складно, а іноді навіть неможливо сформулювати у вигляді тестових завдань, також як і отримати на них однозначні відповіді. Проблематичним виявляється перевірка творчого потенціалу студента, оскільки отримання оригінального

рішення неможливо запланувати в суворо відведені часові межі й умови проведення тестування. В цьому випадку слабкіше проявляються навчальні функції контролю. Крім того, незважаючи на нібито простоту, тестовий контроль вимагає від укладачів високого рівня наукової, методичної, професійної підготовки, знань основ психолого-педагогічної теорії засвоєння знань, умінь, навичок. Для проведення тестового контролю на високому якісному рівні потрібна серйозна методична, математична й технічна підготовка. Все це не дає змоги вважати тестування як абсолютну процедуру, яка може замінити всі інші методи й форми контролю.

Інтенсивний розвиток інформаційних технологій на початку ХХІ ст. зумовив посилений інтерес до організація контролю навчальної діяльності студентів узагалі, та майбутніх вчителів іноземних мов зокрема, із використанням персонального комп'ютера та мережі Інтернет. Електронні навчальні засоби користуються широкою популярністю серед студентів ЗВО, а отже, позитивно впливають на їх ставлення до навчальної діяльності, активізують самостійну роботу, заохочують студентів до самоосвіти. Саме тому, як свідчать праці досліджуваного періоду, у педагогічних закладах вищої освіти останнім часом розробляються контрольні заходи із застосуванням мережі Інтернет, планшетів, смартфонів, електронних посібників та курсів з дисциплін, що вивчаються в режимі онлайн.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Отже, проведений аналіз праць педагогів кінця ХХ – початку ХХІ ст. дозволив зробити висновок, що проблема обліку, контролю, перевірки та оцінки навчальної діяльності майбутніх учителів іноземних мов посідала одне із найважливіших місць у дидактичній думці досліджуваного періоду. Усвідомлюючи актуальність зазначеної проблеми, вони визначали сутність контролю як важливої складової процесу навчання, спрямованої на виявлення рівня знань, умінь і навичок студентів та усунення неузгодженості між нормативно встановленими вимогами до навчальних досягнень та їх реальним рівнем; як інструменту зворотного зв'язку спільної діяльності викладача й студентів у межах навчального процесу; виділили його основні принципи, функції, види і форми, які використовуються у педагогічних закладах вищої освіти України.

Узагальнення поглядів науковців досліджуваного періоду дозволило з'ясувати, що у навчальному процесі контроль виконує цілу низку функцій (контролюючу, навчальну, розвиваючу, діагностичну і т.д.). Усі функції контролю реалізуються у нерозривній єдності, доповнюючи одна одну з метою досягнення основної мети контролю, а саме виявлення й усунення

розбіжностей прогнозованим та реальним рівнем навчальних досягнень студентів.

Аналіз педагогічних досліджень кінця ХХ – початку ХХІ ст. свідчить, що науковці переважно виділяють такі види контролю, як попередній, поточний, тематичний, періодичний і підсумковий. Окреме місце займає самоконтроль студентами власних навчальних досягнень. Основними формами контролю виступають усне опитування, письмова перевірка, тестовий контроль та контроль з використанням інформаційних технологій.

Література

1. Аванесов В. С. Научные проблемы тестового контроля знаний. Москва : ИЦПКПС, 1994. 135 с.
2. Бабанский Ю. К. Основные условия и критерии оптимального выбора методов обучения. *Проблемы методов обучения в современной общеобразовательной школе*. Москва, 1980. С. 48–56
3. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: метод. посіб. для студентів магістратури. Київ : Центр навчальної літератури, 2003. 316 с.
4. Галузинський В. М., Євтух М. Б. Основи педагогіки та психології вищої школи в Україні : навч. посіб. Київ : ІНТЕЛ. 1995. 168 с.
5. Дмитренко Р. І., Капелла Т. П. Некоторые формы контроля самостоятельной работы студентов по иностранному языку. *Интенсификация учебного процесса и самостоятельная работа студентов*: материалы науч.-практ. конф. : тезисы докл. Полтава, 1988. С. 113-114.
6. Ерецкий М. И., Пороцкий В. С. Проверка знаний, умений, навыков. Москва : Высшая школа, 1988.
7. Коньшева А. В. Контроль результатов обучения иностранному языку. СПб: КАРО, Минск : Издательство «Четыре четверти», 2004. 144 с.
8. Кушнір В. С. Особливості критеріально-орієнтованого тестування при вивченні іноземної мови професійного спрямування у вищій школі. *Сучасні методи викладання іноземної мови професійного спрямування у вищій школі*: матеріали ІІІ Всеукр. конф. (м. Київ, 21-25 березня 2011 р.) URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1030>. (дата звернення 25.06.2018).
9. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. Харків : «ОВС», 2002. 400 с.
10. Мажуолене З. К. Контроль как средство интенсификации обучения изучающему чтению научной литературы: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Моск. гос. пед. институт иностр. языков им. М. Тореза. Москва, 1989. 25 с.
11. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / під кер. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2002. 328 с
12. Оконь В. Введение в общую дидактику. Москва : Высшая школа, 1990. 381 с.
13. Педагогика и психология высшей школы: Учеб. пособ. Для студ. и аспирантов вузов / под ред. С.И.Самыгина. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2001. – 544 с.
14. Педагогика / под ред. П. И. Пидкасистого. Москва : РАО, 1995. 334 с.

15. Процесс учения: контроль, диагностика, коррекция, оценка / под ред. Е. Д. Божович : учебное пособие. Московский психолого-социальный институт, 1999. 224 с.
16. Сукнов М. П. Організація контролю навчальної діяльності студентів вищого технічного навчального закладу в умовах кредитно-модульного навчання: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Харк. нац. пед. ун-т. Харків, 2007. 215 с.

References

1. Avanesov, V. S. (1994). *Nauchnye problemy testovogo kontrolya znaniy [Scientific problems of test control of knowledge]*. Moscow: ICCPC (rus).
2. Babansky, Yu. K. (1980). *Osnovnye usloviya i kriterii optimal'nogo vybora metodov obucheniya [Basic conditions and criteria for the optimal choice of teaching methods]. Problemy metodov obucheniya v sovremennoy obshcheobrazovatel'noy shkole*, 48–56. Moscow (rus).
3. Vitvitska, S. S. (2003). *Osnovy pedahohiky vyshchoi shkoly: metod. posib. dlia studentiv mahistratury [Basic Principles of Higher Education Pedagogy: method. manual for undergraduate students]*. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury (ukr).
4. Galuzynskiy, V. M., & Yevtikh, M. B. (1995). *Osnovy pedahohiky ta psykholohii vyshchoi shkoly v Ukraini: navch. posib. [Fundamentals of Pedagogy and Psychology of Higher School in Ukraine: tutorial]*. Kyiv: INTEL (ukr).
5. Dmitrenko, R. I., & Kapella, T. P. (1988). *Nekotorye formy kontrolya samostoyatel'noy raboty studentov po inostrannomu yazyku [Some forms of the control of independent work of students in a foreign language]. Intensifikatsiya uchebnogo protsessa i samostoyatel'naya rabota studentov: materialy nauch.-prakt. konf. : tezisy dokl.*, 113-114. Poltava (rus).
6. Eretsky, M. I., & Porotsky, V. S. (1988). *Proverka znaniy, umeniy, navykov [Verification of knowledge and skills]*. Moscow: Vysshaya shkola (rus).
7. Konyshcheva, A. V. (2004). *Kontrol' rezul'tatov obucheniya inostrannomu yazyku [Monitoring the results of learning a foreign language]*. St. Petersburg: KARO, Minsk: Chetyre chetverti (rus).
8. Kushnir, V. S. (2011). *Osoblyvosti kryterialno-oriietovanoho testuvannia pry vyvchenni inozemnoi movy profesiinoho spriamuvannia u vyshchii shkoli [Features of criterion-oriented testing in the study of a foreign language of vocational guidance in high school]. Suchasni metody vykladannia inozemnoi movy profesiinoho spriamuvannia u vyshchii shkoli: materialy III Vseukr. konf. (Kyiv, March, 21-25, 2011)*. Retrieved from <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1030> (date of appeal: 25.06.2017) (ukr).
9. Lozova, V. I., & Trotsko, H. V. (2002). *Teoretychni osnovy vykhovannia i navchannia: navch. posib. [Theoretical foundations of education and instruction: tutorial]*. Kharkiv: OVS (ukr).
10. Mazhuolene, Z. K. (1989). *Kontrol' kak sredstvo intensifikatsii obucheniya izuchayushchemu chteniyu nauchnoy literatury [Control as a means of intensifying the teaching of the student studying scientific literature]*. (Abstract of the Thesis of

- Candidate of Pedagogical Sciences). Moscow M. Torez State Pedagogical Institute of Foreign Languages Moscow (rus).
11. Nikolaeva, S. Yu. (Ed.). (2002). *Metodyka vykladannia inozemnykh mov u serednikh navchalnykh zakladakh: pidruchnyk [Methodology of the earthquake movement at the middle mortgages: textbook]*. Kyiv: Lenvit (ukr).
  12. Okon, V. (1999). *Vvedenie v obshchuyu didaktiku [Introduction to general didactics]*. Moscow: Vysshaya shkola (rus).
  13. Samygin, S. I. (Ed.). (2001). *Pedagogika i psikhologiya vysshey shkoly: ucheb. posob. dlya stud. i aspirantov vuzov [Pedagogy and psychology of higher education: textbook for stud. and graduate students of universities]*. Rostov-on-Don: Feniks (rus).
  14. Pidkasiy, P. I. (Ed.). (1995). *Pedagogika [Pedagogy]*. Moscow: RAA (rus).
  15. Bozhovich, E. D. (Ed.). (1999). *Protsess ucheniya: kontrol', diagnostika, korrektsiya, otsenka: uchebnik [The process of learning: control, diagnosis, correction, evaluation: textbook]*. Moscow Psychological and Social Institute (rus).
  16. Suknov, M. P. (2007). *Orhanizatsiia kontroliu navchalnoi diialnosti studentiv vyshchoho tekhnichnoho navchalnoho zakladu v umovakh kredytno-modulnoho navchannia [Organization of control over the academic activity of students of the higher technical educational institution in the conditions of credit-module training]*. (Thesis of Candidate of Pedagogical Sciences). Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv (ukr).

КОНТРОЛЬ ЗНАНИЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ В ВЫСШИХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ УКРАИНЫ (конец XX - начало XXI ст.)

В. Н. Вакуленко

Автор статьи обобщает требования к организации эффективного контроля в процессе подготовки будущих учителей иностранных языков. Отслеживается процесс утверждения основных форм и методов контроля знаний, которые используются в современных высших педагогических учебных заведениях. Особую ценность в контексте затронутой проблемы составляли научные работы, в которых освещены функции контроля. Контроль, в первую очередь, должен способствовать реализации задач обучения. Реализация определенного вида контроля происходит путем выбора адекватной ему формы контроля. Отмечается, что педагоги и методисты исследуемого периода выделили следующие виды контроля в системе подготовки будущих учителей иностранных языков: предварительный (выходной, нулевой), текущий (промежуточный, беглый), тематический, рубежный (периодический), итоговый (заключительный). Такая классификация видов контроля основывается на особенностях дидактических задач на соответствующих этапах образовательного процесса, следовательно, система видов контроля отражает структурное построение учебного процесса исследуемого периода. Анализируются требования к контролю, отмечается, что

реализация определенного вида контроля происходит путем выбора адекватной ему формы контроля.

Охарактеризована роль тестов в процессе преподавания иностранного языка. Особой популярностью пользуются критериально-ориентированные тесты для проведения текущего и итогового контроля знаний студентов, в основе которых лежат логико-психологические структуры и психологические ассоциации. Подчеркивается необходимость изучения отдельных аспектов опыта организации контроля знаний студентов и переосмысление его с современных позиций реформирования педагогического образования.

Ключевые слова: контроль знаний; формы, методы, функции контроля; виды контроля: предварительный, текущий, тематический, рубежный, итоговый; экзамены.

CONTROL OF THE KNOWLEDGE OF FUTURE TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES IN THE HIGHER PEDAGOGICAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE (end XX - beginning XX cent.)

V. M. Vakulenko

The author of the article summarizes the requirements for the organization of effective control in the process of training future teachers of foreign languages. The process of approving the main forms and methods of knowledge control is monitoring, that are used in modern higher educational institutions. There are scientific works which highlight the control function constitutes a special value in the context of the affected issues. Control, first of all, should contribute to the implementation of learning objectives. The implementation of a certain type of control occurs by choosing an appropriate form of control. It is noted that teachers and methodologists of the study period identified the following types of control in the system of training future teachers of foreign languages: preliminary (output, zero), current (intermediate, fluent), thematic, boundary (periodic), final (final). This classification of types of control is based on the features of didactic tasks at the relevant stages of the educational process, therefore, the system of types of control reflects the structural structure of the educational process of the period under study. The requirements for the control are analyzed, it is noted that the implementation of a certain type of control occurs by selecting an appropriate form of control.

The role of tests in the process of teaching a foreign language is characterized. Criterion-oriented tests are especially popular for conducting current and final control of students' knowledge, which are based on logical-psychological structures and psychological associations. It emphasizes the need to study certain aspects of the experience of organizing the control of students' knowledge and to rethink it from the modern position of reforming teacher education.

Keywords: Control of knowledge, forms, methods, control functions, control types: preliminary, current, theme, mid-term, final exams.

Вакуленко Валентина Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор кафедри адміністрування Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (м. Краматорськ, Україна). E-mail: vnvakulyen@gmail.com

Vakulyenko Valentyna Mykolaivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Administration of the Donetsk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Kramatorsk, Ukraine). E-mail: vnvakulyen@gmail.com

УДК 378

АНАЛІЗ ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРИКОРДОННИКІВ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

В. В. Дняк

ORCID 0000-0003-1477-5803

У статті обґрунтовано, що підготовка майбутніх офіцерів прикордонного відомства здійснюється в усіх країнах, які дбають про захист свого суверенітету. Багато наукових розвідок закордонних і вітчизняних авторів присвячені вивченню особливостей підготовки майбутніх прикордонників. Науковці визначають пріоритетні принципи підготовки курсантів для проходження служби на кордоні: єдність державної політики в підготовці майбутніх фахівців прикордонної служби, практичне спрямування навчання, зв'язок з військами, вибір оптимальних технологій, форм, методів і засобів навчання; відповідність фінансового, інформаційного, матеріально-технічного забезпечення процесу професійної підготовки курсантів прикордонної служби. У різних країнах світу підготовка фахівців з питань прикордонного контролю спрямовується на вирішення багатьох завдань, які мають багато спільного. Дослідники розглядають особливості системи відбору та підготовки персоналу різних ланок Прикордонної охорони в багатьох країнах; аналізують сучасний досвід підготовки прикордонників у країнах Європейського Союзу; визначають особливості професійної підготовки фахівців правоохоронних органів, куди відносяться і прикордонники, у навчальних закладах провідних країн НАТО; узагальнюються тенденції різних напрямів підготовки курсантів-прикордонників. Заслужують на увагу публікації про Уніфіковану програму підготовки прикордонників